

SALUTACIÓ

Els 25 anys de la Bíblia Catalana Interconfessional (BCI)

L'Església neix i viu de la Paraula de Déu. Per això, «l'escolta religiosament i la proclama amb confiança»,¹ imitant Maria, la qual, amb humilitat absoluta, acull, plena de fe, esperança i amor la paraula que li arriba per boca de l'arcàngel Gabriel.² «L'Església» —remarca el concili Vaticà II— «ha venerat sempre les Escripures Sagrades com el mateix cos del Senyor. Per això, en la litúrgia sagrada especialment, no deixa de prendre de taula i de distribuir als fidels el pa de vida, tant de la paraula de Déu com del cos de Crist. Sempre ha considerat i considera les Escripures, juntament amb la Tradició Sagrada, com la regla suprema de la seva fe: inspirades per Déu i redactades una vegada per sempre comuniquen immutablement la paraula del mateix Déu, i en les paraules dels profetes i dels apòstols ressona la veu de l'Esperit Sant.»³ Així ha estat i és al nostre país i a la nostra llengua, tan arrelats en la paraula de Déu. La província eclesiàstica Tarraconense, i després la Conferència Episcopal Tarraconense, sempre ha mostrat una gran sensibilitat per la Sagrada Escripura i ha esmerçat els millors esforços per posar-la a disposició de tots els fidels. Ho palesa el *Corpus Biblicum Catalanicum*,

publicat per l'Associació Bíblica de Catalunya. També, per exemple, l'excel·lent col·lecció de Bibles que conservem a la biblioteca universitària del Seminari de Tarragona, la qual testimonia l'entusiasme i la fidelitat amb què hem viscut la gran renovació bíblica iniciada pel papa Lleó XIII amb l'encíclica *Providentissimus Deus* i culminada en la constitució dogmàtica *Dei Verbum* del concili Vaticà II. Tot just encetada aquesta renovació, el cardenal Francesc d'Assís Vidal i Barraquer presentava l'Obra del sant Evangeli a tot Catalunya amb aquestes paraules: «Preguem a tota la gent de bé de la nostra província eclesiàstica que s'interessi vivament en aquesta Obra.» Més endavant, l'arquebisbe Josep Pont i Gol citava aquestes mateixes paraules en el decret d'aprovació de l'Associació Bíblica de Catalunya, on manifestava l'esperança de comptar ben aviat amb una traducció interconfessional, la BCI, projecte al qual anunciava amb goig que els bisbes de la Tarraconense havien donat el vistiplau. Es tractava de seguir amb la màxima fidelitat i diligència la directriu del Concili Vaticà II: «I si aquestes traduccions, oportunament i amb l'aprovació de l'Església, són confegides en col·laboració amb els germans separats, tots els cristians podran fer-ne us.»⁴

Després d'onze anys, l'arquebisbe Ramon Torrella va poder presentar la primera edició de la *Bíblia Catalana*

¹ Concili Vaticà II, Constitució dogmàtica *Dei verbum*, 1.

² Lc 1,38.

³ Concili Vaticà II, Constitució dogmàtica *Dei verbum*, 21.

⁴ *Ibid.*, 22.

Interconfessional, el 29 de setembre del 1993, a l'aula magna de la Facultat de Teologia de Catalunya. Ara teniu a les mans una nova edició, que coincideix amb els vint-i-cinc anys de treballs, aniversari que commemorem amb una exposició al Museu Bíblic Tarraconense. Ha passat un quart de segle i la *Bíblia Catalana Interconfessional* continua la seva tasca evangelitzadora i ecumènica, al servei de tot el poble de Déu.

«Entots els llibres sants»—diu el concili Vaticà II—, «el Pare que està en el Cel s'adreça amorós als seus fills i conversa amb ells. Hi ha tanta força i poder en la paraula de Déu que és fonament i vigoria de l'Església, fortaleza de fe per als seus fills, aliment de l'ànima, brollador pur i perenne de vida espiritual»⁵. Donem gràcies a Déu per aquest nou apropament amorós a nosaltres i demanem-li que la nova edició de la BCI serveixi perquè molta gent sàpiga trobar la seva conversa.

† Jaume Pujol Balcells

Arquebisbe metropolità de Tarragona i primat

Tarragona, 28 de juny de 2007

⁵ *Ibid.*, 21.

PRESENTACIÓ

L'Associació Bíblica de Catalunya impulsora de la BCI

La BCI és una traducció interconfessional perquè l'Associació Bíblica de Catalunya va néixer com a resposta dels biblistes de parla catalana a la renovació impulsada pel Concili Vaticà II en la seva *Constitució dogmàtica sobre la revelació divina* (DV). La Paraula de Déu és regal d'amor diví per a tothom. Amor que ens obre les portes a la comunió trinitària i ens fa desitjar l'enderrocament de totes les tanques i cortines que ens separen. Agafar la Bíblia, llegir-la, estudiar-la, pregar i compartir tot això amb els qui en tenen ganes és una experiència de camí de comunió que tots podem constatar. No inventem res. A Catalunya ja tenim versions des del començament de la nostra llengua. A la dècada dels 70 van coincidir una sèrie de factors favorables. Les trobades de biblistes de casa nostra, catòlics i evangèlics, i la visió eclesial, ampla i fidel, de l'arquebisbe Josep Pont i Gol, coneixedor del passat i entusiasta del present, amb la resta dels Prelats de la Tarraconense van fer néixer i créixer l'Associació Bíblica de Catalunya (ABCat). Es notava l'ampli desig d'un text assequible al nostre poble. Un desig molt en consonància amb aquestes paraules de la *Dei Verbum*: “com que la paraula de Déu ha d'estar sempre a l'abast, l'Església procura, amb maternal sol·licitud,

que es facin traduccions a diverses llengües, apropiades i acurades, preferiblement dels textos originals dels llibres sagrats. I si aquestes traduccions, oportunament i amb el consentiment de l'autoritat de l'Església, són fetes fins i tot en col·laboració amb els germans separats, podran ser utilitzades per tots els cristians” (DV 22). L'ABCat es posà en contacte amb les Societats Bíbliques Unides i l'any 1982 empeníem la marxa dels treballs de la versió a que s'uní tot seguit l'Editorial Claret. La BCI fou presentada el 29 de setembre del 1993 a l'aula magna de la Facultat de Teologia de Catalunya. Avui, als vint-i-cinc anys dels seus inicis, us oferim l'exposició d'aquesta tasca, en l'espai adequat on la podeu contemplar. El Museu Bíblic Tarraconense és un dels fruits de l'esforç dels cristians que han estimat i estimem les Sagrades Escripures, i també, sobretot en l'etapa actual, del conscient i generós compromís de l'Arquebisbat de Tarragona a favor dels treballs de l'ABCat, fent l'oferta pública i entusiasta d'una visió d'objectes i mitjans adreçats directament al coneixement del llenguatge i la cultura de la Bíblia. Un bagatge acumulat en el passat i enriquit dia a dia en el present. Estem contents del que hem fet, de la manera com ho hem fet, de les persones amb qui ho hem fet i del lloc on ho presentem.

Joan Magí Ferré
President de l'ABCat

1. La Bíblia.

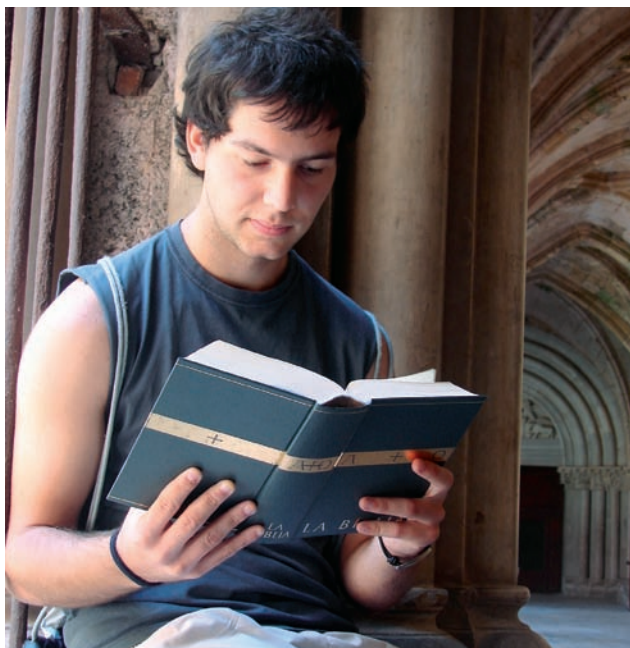
Detall del Moisès de la portalada de la catedral de Tarragona

Bíblia és un terme grec que significa *llibres*. No es tracta d'uns llibres qualsevol, sinó d'aquells que contenen les experiències d'un poble concret en relació amb el seu Déu. Formen una veritable biblioteca que aplega textos de dotze segles d'història humana (escrits des del s. X aC al s. II dC).

La tradició bíblica ens presenta no una divinitat abstracta sinó un Déu que s'ha implicat plenament en la història de la humanitat i que ha volgut comunicar-se a l'ésser humà amb la intenció de regalar-li el sentit últim de la seva existència. Tot això ho ha fet a través de la seva Paraula, que és la seva obra.

Aquest és l'encís de la Bíblia, que atresora en el seu interior la gesta històrica de salvació divina a favor del poble escollit. La seva realització es troba en el context d'una aliança volguda i proposada pel mateix Déu: «Jo faig una aliança. En presència de tot el teu poble obraré prodigis com no se n'havien obrat mai en tota la terra ni en cap nació. Tot aquest poble que t'envolta veurà com són d'impressionants les obres que faré juntament amb tu» (Ex 34,10).

El poble pren consciència d'aquesta acció en el fet crucial de l'alliberament de l'esclavatge d'Egipte, narrat en el llibre de l'Èxode i omnipresent en tot el pensament bíblic. La promesa d'una terra i l'ajut constant per conquerir-la i con-

servar-la provoquen en el poble la seguretat d'una presència propera de Déu, que impulsa la història. Aquesta història d'amor culmina i es perfecciona en el Nou Testament, que contempla la vinguda del Messies com a compliment definitiu de totes les promeses divines. Per a la comunitat cristiana, Déu parla ara d'una manera nova i definitiva per mitjà de la vida i del mestratge de Jesús de Natzaret.

El poble contempla, meravellat, com Déu actua, però això demana una reflexió. Cada generació, segons la seva sen-

sibilitat i experiència, acollirà aquests fets i els formularà d'acord amb les seves possibilitats. D'aquí la gran riquesa de pensament dels llibres bíblics.

Amagada sota aquests textos especialíssims hi ha la riquesa de l'experiència d'una comunitat que ha cregut, esperat i estimat, hi ha la joia i el dolor de tantes generacions d'hommes i dones que han volgut ser coherents i fidels a la crida exigent del seu Déu. Els autors d'aquests llibres no han volgut fer un compendi de dogmes o de normes morals, sinó fer participar els seus receptors de la seva experiència radical. Amb sorpresa descobrirem que avui també —com en cada època—, qui s'hi apropa, es trobarà convidat a penetrar en el secret de la llum revelada.

2. El procés de formació i transmissió de les Sagrades Escriptures

*S*han de complir les Escriptures (Mc 14,49). Aquesta afirmació que els evangelis posen en boca de Jesús implica que ens trobem en un món on la paraula es pot transmetre per escrit. La humanitat va inventar l'escriptura entre el 3500-3200 aC. Van ser els sumeris, un poble que vivia en la zona del sud de l'actual Iraq, els inventors d'aquest fet fonamental en la història de la cultura humana.

L'alfabet hebreu antic prové del sistema que van inventar els fenicis. El text més antic en escriptura hebrea és l'anomenat «Calendari de Guèzer», del segle X aC, que sembla una pràctica escolar d'una escola d'escribes. Conté els noms dels mesos de l'any i les activitats agrícoles que s'hi realitzen.

La formació de la gran biblioteca que és la Bíblia és un procés molt complex que va durar més de 1.000 anys i que podem resumir en l'esquema següent:

Detall del llibre d'Isaïes descobert a Qumram (s. I aC)

Èpoques i fets importants

1200-1000: època premonàrquica

pactes entre les tribus d'Israel

1000-586: època monàrquica

Saül, David, Salomó

931 dos estats: Israel - Judà

850-800: amenaces dels arameus

722: Assíria destrueix l'Estat d'Israel

des del 733: Judà és vassall d'Assíria

622: reforma religiosa del rei Josies

des del 605: Judà és vassall de

Babilònia

586: destrucció de Jerusalem

fins al 538: Judà és una província de

Babilònia

538-333: època persa

450-433 Nehemies, autonomia de la província de Judà

398 Esdres proclama la Torà a

Jerusalem

Formació de la Bíblia

Sagues relacionades amb llocs i herois

Himnes, proverbis, normes jurídiques

Cadenes de narracions dels inicis d'Israel

Col·leccions de proverbis i de lleis

Sagues sobre Elies i Eliseu

Amós, Osees

Isaïes, Miquees

Obra històrica jahvista-elohista

Deuteronomi

Sofonies, Nahum, Habacuc

Jeremies, Ezequiel

Obra històrica deuteronomista

Segon Isaïes, Tercer Isaïes

Ageu, Zacaries

Codi sacerdotal

Rut, Malaquies

Clausura de la Torà

Job

Cròniques

Joel i afegits escatològics als llibres

profètics

333-63: època hel·lenística

del 301 al 198: Judà sota els
Ptolemeus

del 198 al 141: Judà sota els
Selèucides

del 141-63: Judà sota els Asmoneus
des del 63 aC: època romana

**28-30 dC: Jesús de Natzaret,
vida pública**

Ester

La Torà esdevé la Bíblia dels
samaritans. A Alexandria es tradueix
la Torà al grec: Septuaginta
Acabament de Proverbis, Cohèlet,
Càntic dels Càntics
Els dotze profetes menors
Saltiri

Jesús fill de Sira

Daniel

1Macabeus, 2Macabeus, Judit

Saviesa (llibre més recent de l'AT
en grec)

Tradicions orals sobre Jesús

Reculls de paraules de Jesús

Font de les paraules de Jesús (Q)

49-55: cartes de Pau:

1Tessalonicencs, Gàlates, 1-2Corintis,

Filipencs, Filèmon, Romans

Marc

Mateu, Lluc, Fets dels Apòstols

Joan

Apocalipsi

Colossencs, Efesis, Hebreus,

1-2 Timoteu, Titus, Jaume, 1Pere

100-120: 2Pere, l'escrit més recent del NT

Códex Vaticanus (s. IV dC)

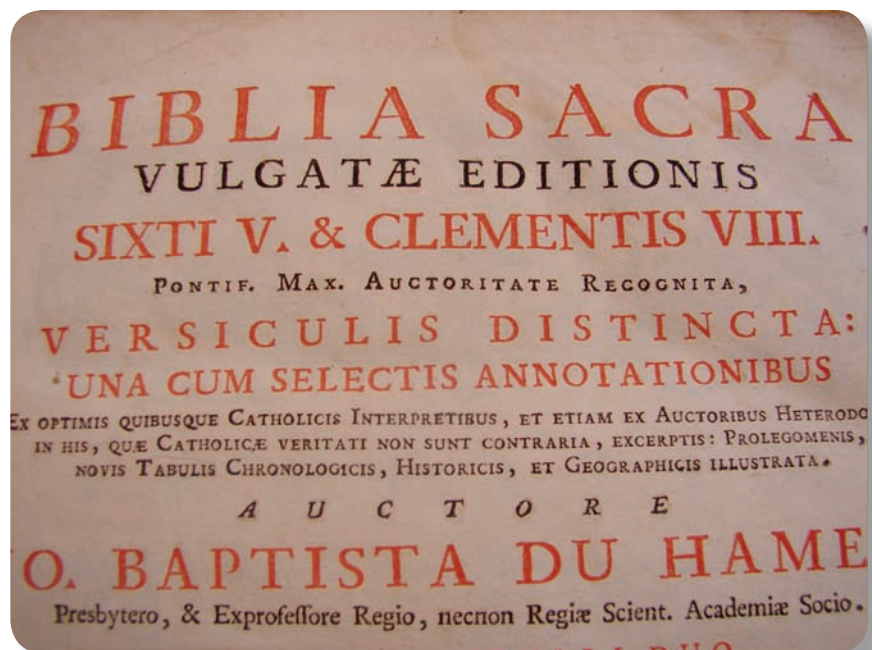
Códex Petropolitanus (Leningradensis)(s. XI dC)

Els manuscrits més antics de la Bíblia hebrea provenen del desert de Judà, especialment de Qumran (mitjan segle III aC fins al 68 dC). El manuscrit complet més important de la Bíblia hebrea és el Codex Petropolitanus (: Codex Leningradensis) datat l'any 1008 dC.

Entre els manuscrits grecs més importants de la Bíblia (AT i NT) hi ha el *Vaticanus* del segle IV dC, es considera que és el més antic i fiable dels manuscrits bíblics en grec en pergamí.

El papir més antic del NT és el P⁵² que conté Jn 18,31-33.37-38 i és de principis del segle II dC.

L'any 392, el papa Damas va encarregar a Jeroni que realitzés una versió unificada de la Bíblia en llengua llatina per a ús de les comunitats cristianes d'Occident. Jeroni acabà a principis del segle V dC el seu treball de revisió i de traducció de la Bíblia al llatí. La seva versió és coneguda com la Vulgata, que va ser la versió de la Bíblia més utilitzada d'Occident fins al Concili Vaticà II.

Detall de la Bíblia Sacra de J.B. du Hamel (1774)

3. La traducció de la Bíblia a la llengua catalana

La primera notícia certa sobre traduccions bíbliques catalanes apareix en l'encàrrec fet pel rei Alfons II a Jaume de Montjuïc (any 1287) perquè tradueixi la Bíblia del francès *in idioma nostrum*. Desconeixem els continguts del manuscrit francès sobre el qual es volia fer la traducció catalana, i tampoc no sabem exactament en què acabà aquest projecte. Les primeres traduccions bíbliques catalanes que conservem se situen entre els segles XIII i XIV. Es tracta del Salteri del dominicà fra Romeu Sabruquera (1261-1313), traduït de la Vulgata, i de Jn 12,1-14,34, fragment evangèlic traduït de l'occità tot comparant-lo amb la Vulgata, utilitzat pels beguins de Barcelona.

Les traduccions medievals catalanes de la Bíblia són dues: l'anomenada «Bíblia del segle XIV» i l'anomenada «Bíblia del segle XV» o Bíblia valenciana. Malauradament, només es conserva un exemplar complet de la primera, en tres volums (la Bíblia de Peiresc, en un manuscrit del s. XV), mentre que han desaparegut tots els exemplars de la segona. L'acció de la Inquisició castellana, que entrà a la Corona d'Aragó l'any 1481, fou, en aquest sentit, d'una eficàcia devastadora. La Bíblia del segle XIV és testimoniada encara per dos manuscrits que contenen la

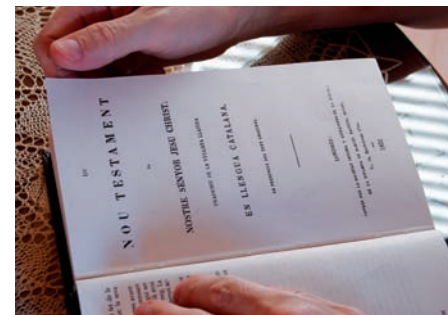
meitat de l'Antic Testament, conservats a París (la Bíblia de Colbert) i Londres (Egerton 1526), i per un manuscrit amb el Nou Testament complet, conservat a París, anomenat de Marmoutier.

Durant el primer terç del segle XV es duu a terme una segona traducció de la Bíblia a la cartoixa de Porta Cœli, no lluny de la ciutat de València. El projecte arrenca probablement de l'impuls de Bonifaci Ferrer, prior d'aquesta cartoixa entre el 1396 i el 1402 i germà de sant Vicent Ferrer. Més tard, l'any 1478 es publica a València la primera Bíblia impresa de la península Ibèrica. D'aquesta manera, el català esdevé, després de l'alemany, l'italià i el neerlandès, la quarta llengua europea amb una Bíblia impresa: sis-centes bibles surten dels tallers de L. Palmart i A. Fernández de Córdoba. El text imprès és fonamentalment el de la Bíblia de la cartoixa de Porta Cœli, però, ni aquesta Bíblia «molt vera e cathòlica», com llegim en el colofó, no se salvà de la destrucció promoguda per la Inquisició. Llevat d'alguns fragments (sobretot, dels sinòptics i de l'Apocalipsi), copiats en altres llocs, i del Salteri, imprès a part a Barcelona per N. Spindeler l'any 1480, tan sols se'n conserva el darrer full (!) a la Hispanic Society de Nova York.

Entre el 1490 i el 1832 no es publica cap traducció bíblica en llengua catalana. L'any 1832, és imprès a Londres el Nou Testament, sota els auspicis de la Societat Anglesa i Estrangera de la Bíblia. El traductor, que treballa sobre la

Manuscrit de la Bíblia de Pereire (s.XV dC)

Nou Testament (traducció de Josep Melcior Prat i Solà de 1832)

la lectura d'una traducció bíblica no anotada per al poble cristià. Caldrà esperar al segle XX perquè hi torni a haver una Bíblia catalana.

El primer traductor bíblic dels temps moderns que treballa amb les llengües originals és Tomàs Sucona i Vallès, canonge de la Seu de Tarragona, nascut a Reus (1842-1907). Sucona tradueix directament els salms de l'hebreu al català i els aplega en un sol volum (Tarragona, 1901) amb el títol *Los Salmos de David*, després d'haver-los publicat successivament entre el 1882 i el 1898 a la revista *La Veu del Montserrat*. De fet, l'arribada del nou segle porta una autèntica florida de traduccions bíbliques al català. Ara es reconeix sense dubtes la conveniència pastoral de tenir textos bíblics en llengua catalana: la primera intervenció de la jerarquia eclesiàstica correspon al venerable Josep Torras i Bages, bisbe de Vic, que prologà, l'any 1912, la traducció dels evangelis i dels Fets dels Apòstols, feta pel canonge vigatà Marià Serra i Esturí. Per iniciativa protestant, F. P. Castells tradueix *Romans* (1897). E. Móra i d'altres tradueixen l'evangelí segons Lluc (1910), i en l'evangelí

Colofó de la Bíblia impresa de Bonifaci Ferrer (s.XV dC)

Vulgata, és un catòlic: el diputat liberal exiliat Josep Melcior Prat i Solà, fill de Prats de Rei (Anoia). Tanmateix, el seu text no tenia aprovació eclesiàstica. En aquell moment la difusió del text bíblic no era vista com a necessitat pastoral: es mantenia el criteri sobre el perill que podia representar

segons Joan (1914) hi intervé J. Casas i Carbó. Cal afegir-hi els *Evangelis* i el *Llibre dels Fets* (1929), traducció d'E. Móra i d'altres. Per la seva banda, Antoni Bulbena i Tusell traduí *Proverbis*, *Càntic* i *Eclesiastès* (1900-1904).

Tanmateix, és Frederic Clascar i Sanou (1873-1919), prevere barceloní, nascut a Santa Coloma de Farners, el gran traductor i exegeta bíblic català del començament de segle XX. Clascar dugué a terme una primera traducció—inacabada— de l'evangeli segons Mateu (1908-1909). Més endavant, l'Institut d'Estudis Catalans patrocina la publicació de les seves traduccions, acompanyades d'un remarcable comentari: el *Gènesi* (1915), el *Càntic dels Càntics* (1918) i—pòstumament—l'*Èxode* (1923). Clascar deixà, d'altra banda, un bon grapat de versions i estudis bíblics inèdits. Clascar, home de vasta cultura, liturgista i divulgador bíblic de nivell, havia rebut l'encàrrec d'Enric Prat de la Riba, president de la Mancomunitat de Catalunya, de traduir i anotar tota la Bíblia. La mort prematura li ho impedí. La seva obra s'avança al seu temps i anticipa els camins teològics i exegetics del Concili Vaticà II.

L'any 1916, un any després del I Congrés Litúrgic de Montserrat, en el qual participà activament Frederic Clascar, fou instituït a Barcelona el Foment de Pietat Catalana, que va ser la gran eina de difusió de la cultura religiosa a Catalunya fins al 1936, tot i la persecució a què es veié sotmesa durant la dictadura del general Primo de Rivera (1923-1930): cinc

milions de llibres i opuscles foren publicats en vint anys pel Foment de Pietat! Aquesta institució creà l'anomenada «Obra del Sant Evangeli» (1921) amb la finalitat de difondre els textos bíblics. Ben aviat, es publicà *El Sant Evangeli de Nostre Senyor Jesucrist i els Fets dels Apòstols* (1924, 30.000 exemplars en dues edicions) i *El Sant Evangeli de Nostre Senyor Jesucrist. Concòrdia dels quatre Evangelistes* (1926, 145.000 exemplars en vuit edicions), edicions basades en la traducció de Serra i Esturí. El projecte de publicar tota la Bíblia a càrrec d'un equip de biblistes i en vuit volums es començà a materialitzar amb *El Nou Testament I. Els Evangelis i els Fets dels Apòstols* (1928) i *El Nou Testament II. Les Cartes de Sant Pau Apòstol. Les Cartes Apostòliques. Les Cartes Catòliques. L'Apocalipsi* (1929). Seguiren dos volums de l'Antic Testament, però la guerra del 1936-39 i la prohibició

de publicar en català a partir del 1939 tallaren de soca-rel el projecte.

Malauradament, l'obra iniciada per Mn. Eudald Serra i patrocinada per tots els bisbes de Catalunya, en primer lloc pel Cardenal de Tarragona, F. d'A. Vidal i Barraquer, no tingué gairebé continuïtat en la postguerra.

El Sant Evangeli (Foment de Pietat Catalana, Barcelona 1926)

Alguns volums de la Bíblia de Montserrat (a partir de 1924)

l'Abadia de Montserrat i per la Fundació Bíblica Catalana. En un territori de dimensions modestes com Catalunya i sense una tradició bíblica consolidada es desfermava un entusiasme extraordinari pel text bíblic. La Bíblia de Montserrat sorgí al voltant d'una gran personalitat: el P. Bonaventura Ubach (1879-1960), monjo, biblista, hebraïsta, enamorat de les terres d'Orient i membre de la Congregació per a les Esglésies Orientals. La Bíblia de Montserrat, els primers treballs de la qual començaren l'any 1924, ha arribat als 24 volums de gran format, nou dels quals són obra directa del P. Ubach i els altres han estat preparats per monjos montserratins (S. Obiols, J. M. Riera, R. Augé, G. Camps, R. Díaz, P. R. Tragan...). Manquen tan sols els comentaris als evangelis de Marc i Lluc per completar la llarga sèrie de volums entre el *Gènesi* (1926) i *Saviesa* (1982).

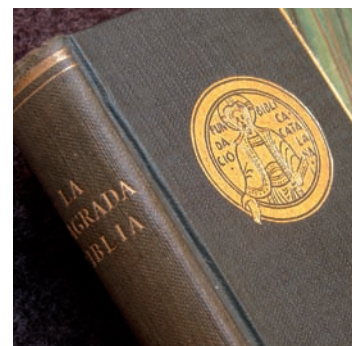
El tercer projecte fou promogut per la Fundació Bíblica Catalana, institució creada sota els auspicis del mecenes i

Tan sols l'any 1961 el papiròleg Ramon Roca-Puig publicà *Els Quatre Evangelis*, aquesta vegada traduïts directament del grec.

Els altres dos projectes bíblics de la dècada dels vint foren promoguts per

polític Francesc Cambó, que ja sostenia la Fundació Bernat Metge de clàssics grecs i llatins. A finals del 1922 el P. Miquel d'Esplugues, caputxí, rebé de Cambó l'encàrrec de tirar endavant el projecte bíblic. L'objectiu era fer una traducció clàssica i literària que esdevingués un monument a la llengua catalana. Ràpidament, un bon grup de biblistes, molts d'ells caputxins (Antoni M. de Barcelona, Marc de Castellví, Nolasco del Molar...), i altres homes de lletres com el poeta Carles Riba, l'assagista Mn. Carles Cardó o l'hebraïsta J. M. Millàs i Vallicrosa accediren a col·laborar en el projecte, més modest que el de la Bíblia de Montserrat però de gran dignitat literària.

L'impuls donat a la Bíblia pel Primer Congrés Litúrgic de Montserrat (1915) propicià la primera florida bíblica dels anys vint i trenta. El gran canvi resultant del Concili Vaticà II és a l'origen de la segona florida bíblica a Catalunya, la del darrer terç del segle XX. Velles i noves institucions hi contribueixen. El Foment de Pietat torna a editar el Nou Testament (1964), però el Nou Testament popular per excel·

Volum VI de la Fundació Bíblica Catalana (1930)

*Treballs de redacció de la BCI als Carmelites de Barcelona.
(A la fotografia Armand Puig, Agustí Borrell i P. Guiu Camps)*

lència d'aquells anys serà el dels monjos de Montserrat (1961), completat per la Bíblia sencera en un sol volum, nou anys més tard (Andorra, Ed. Casal i Vall, 1970), traduïda dels textos originals. L'abat Aureli M. Escarré mantingué a Montserrat el caliu dels estudis bíblics, i el Nou Testament, amb Justí Bruguera com a traductor principal, esdevingué una aportació remarcable a la normalització del català gràcies a la fluïdesa i naturalitat de la llengua que s'hi emprava. Un potent equip de biblistes, tots monjos, elaborà aquesta Bíblia en un sol volum. Simultàniament,

aquest equip anava completant la Bíblia de Montserrat comentada i en volums. Per la seva banda, la tercera gran institució dels anys vint i trenta, la Fundació Bíblica Catalana, promogué la primera Bíblia manual catalana impresa des del 1478. En efecte, gairebé cinc-cents anys després, l'any 1968, es publicava, prologada pels bisbes de Catalunya, una nova traducció bíblica, feta sobre els textos originals per un grup força diversificat i heterogeni de trenta-cinc biblistes, coordinats per Mn. J. M. Aragonès i el P. Frederic Raurell

(Barcelona, Ed. Alpha).

Però noves institucions apareixien en el panorama de les traduccions bíbliques en català. L'any 1971 es comença la publicació de les versions litúrgiques oficials, promogudes per la Conferència Episcopal Tarraconense i aprovades, preceptivament, per la Santa Seu per al seu ús en les diòcesis de parla catalana. L'empresa, resultat tangible del Concili Vaticà II, tingué el suport essencial de l'arquebisbe de Tarragona i metropolità, Josep Pont i Gol (1971-1983). La Comissió de Versions Bíbliques era presidida pel P. Guiu Camps, monjo de Montserrat, probablement

el biblista català més complet del segle XX: exegeta, traductor, orientalista i polígraf. Durant quasi trenta anys, el P. Guiu, amb altres col·laboradors, dotà les diòcesis de llengua catalana d'unes versions acurades i vives, aptes per a la pregària litúrgica, que han contribuït indiscutiblement a la normalització de la llengua.

Precisament, el P. Guiu Camps fou un dels impulsors de l'Associació Bíblica de Catalunya que és la promotora de la Bíblia catalana interconfessional (BCI) (1993), editada per l'Associació Bíblica de Catalunya, l'Editorial Claret i les Societats Bíbliques Unides, que ha esdevingut la Bíblia estàndard de Catalunya (ja té set edicions), i compta amb dues adaptacions a les modalitats balearica (1994) i valenciana (1996) de la llengua catalana.

El Comitè de redacció de la BCI estava format pel P. Agustí Borrell, carmelita, el P. Guiu Camps, benedictí, el Dr. Enric Capó, pastor evangèlic, el Prof. Pere Casanellas, biblista catòlic, i Mn. Armand Puig i Tàrrach, que en fou el coordinador.

Treballs de redacció de la BCI a La Selva del Camp

En els darrers anys s'han multiplicat les versions del Nou Testament, totes fetes a partir dels textos originals. L'any 1978, aparegué la de J. Mateos i J. Rius-Camps, de l'Editorial Cristiandad, i l'any 1980 la de J. Sidera i P. Franquesa, publicada per Editorial Claret, de la qual se'n féu una adaptació valenciana (1990). El 1979 aparegué el *Nou Testament interconfessional*, que equival pràcticament a la versió litúrgica oficial.

L'any 1988 fou publicat el *Nou Testament* de la Institució Bíblica Evangèlica de Catalunya (IBEC) dins el marc d'un

projecte acabat l'any 2000 amb la publicació de tota la Bíblia, obra dels traductors Pau i Samuel Sais, la primera Bíblia protestant en català.

L'Associació Bíblica de Catalunya promou, en col·laboració amb altres entitats del país i sota els auspicis de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, l'anomenat *Corpus Biblicum Catalanicum*, projecte d'edició de totes

les versions bíbliques en llengua catalana des dels seus inicis (segles XIII-XIV) fins a l'any 1900. L'objectiu és la recuperació dels manuscrits i edicions antigues que configuren la història de la Bíblia en els territoris de parla catalana (Catalunya, València, Illes Balears) i que constitueixen un dels eixos de la identitat consolidada de la cultura catalana: llatina, mediterrània i europea.

Corpus Biblicum Catalanicum

4. La BCI: una traducció necessària

El punt de partença de la BCI van ser les necessitats i les urgències dels lectors potencials de la nova Bíblia en el context social, cultural i eclesial en què es trobava el nostre país. La nova traducció va estar plantejada en funció d'allò que calia fer, d'allò que es necessitava.

Calia un text comprensible i expressiu, àgil i entenedor, allunyat dels arcaïsmes d'una traducció de tipus biblicista i alhora de formes excessivament parafràstiques. Un text que «sonés», com diria un músic. Un text que busqués l'economia del llenguatge i, per tant, la proximitat a les llengües bíbliques originals. La «fidelitat», en una traducció, no consisteix a reproduir mecànicament i, per tant, erròniament, allò que llegeixen els coneixedors de les llengües originals, sinó cercar solucions que recullin la riquesa de l'original i la situïn en els variadíssims registres de la llengua receptora. Cal, doncs, que el text traduït i el text

original estiguin tan poc allunyats com sigui possible, però, alhora, no es pot sacrificar el primer dret de tot lector: tenir accés a una traducció entenedora. La BCI va procurar mantenir la gran heterogeneïtat d'estils que conté la Bíblia tot i que considerà prioritària la recerca de l'expressivitat.

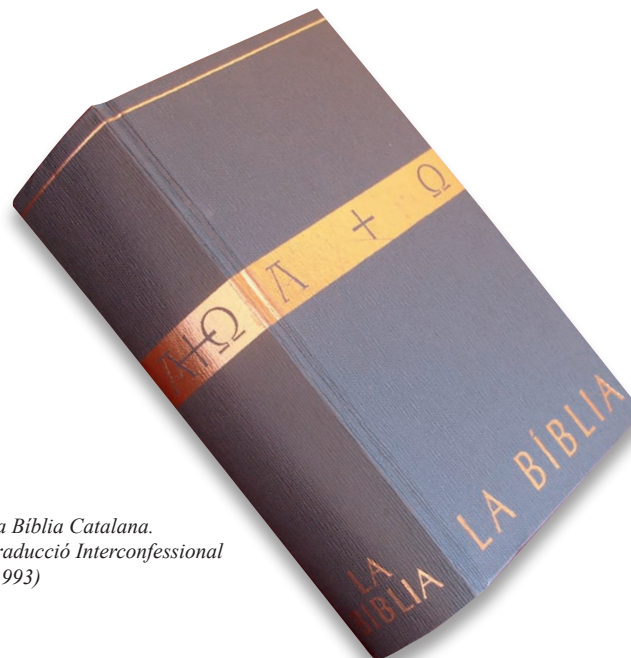
D'altra banda, calia fer servir un català estàndard, que recollís les maneres de dir actuals i vives i que no defugís, quan convingués, les formes més literàries. La BCI no podia tenir present només un cercle reduït de persones, si és que realment volia arribar a tothom. El recurs a la llengua

literària genuïna, més enllà de tota afectació, és molt útil per al traductor, però el seu ús ha de quedar emmarcat i situat en allò que és primer: la recerca d'un català estàndard. Tot i les limitacions d'aquesta recerca, la BCI va procurar escollir formes i usos lingüístics provinents de les grans àrees dialectals de la nostra llengua.

En tercer lloc, calia dur a terme un treball rigorós i precís, que integrés les recerques exegetiques dels darrers anys i es valgués de la quantitat enorme de materials que configuren el món de la Bíblia, tant de l'Antic com del Nou Testament. La difusió del text bíblic ha de ser feta des de la precisió científica i des de la discussió aprofundida. Sortosament, els avenços en camps com la crítica textual, l'anàlisi literària, les recerques sociohistòriques i els molts estudis i comentaris sobre els llibres bíblics van donar a la BCI una fonamentació exegetica sòlida i consistent. Ara bé, tot això havia d'arribar al lector; per aquest motiu, la BCI es va dotar d'un conjunt de materials auxiliars de molta vàlua: 170 pàgines d'introduccions, 24.000 notes, un ampli vocabulari, una bona taula cronològica, un nodrit índex temàtic, dos índex menors (noms de persona i noms de lloc), una llista amb les seccions dels llibres de la Bíblia i deu mapes de colors.

Cal subratllar que la BCI es va beneficiar de l'esforç i dels coneixements d'un ampli equip de traductors, exegetes, filòlegs i correctors d'estil. Hi van col·laborar més de 50

*La Bíblia Catalana.
Traducció Interconfessional
(1993)*

persones, algunes de les quals ja havien treballat en dos projectes bíblics anteriors: la Bíblia de la Fundació Bíblica Catalana i la Bíblia de Montserrat. En ocasió de la BCI, els biblistes catalans, organitzats al voltant de l'Associació Bíblica de Catalunya, van participar, en la gran majoria, en el projecte de la nova Bíblia.

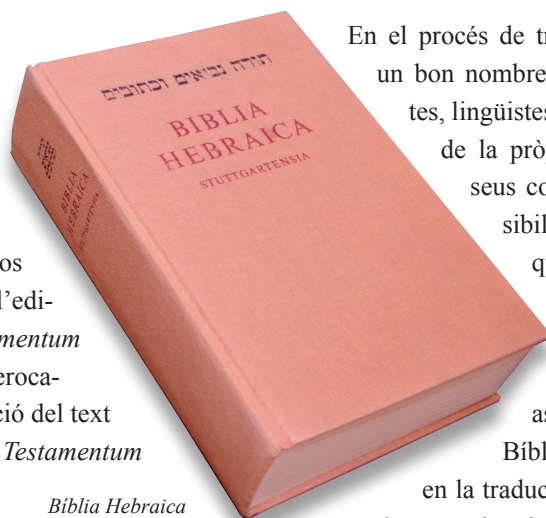
Els deu anys de treball llarg i pacient de molts va fer possible la *Bíblia Catalana. Traducció interconfessional*. Tots els qui hi van treballar ho van fer moguts pel noble desig de difondre la paraula de Déu en llengua catalana.

5. El procés de redacció de la BCI: els textos

Els llibres de la Bíblia van ser escrits en hebreu, arameu i grec. Els manuscrits originals no s'han conservat, com passa igualment amb la immensa majoria d'obres d'aquella època. Tanmateix, des de temps antics es van anar fent còpies dels escrits bíblics, i moltes d'aquestes han arribat fins als nostres dies. Gràcies al treball pacient dels estudiosos que es dediquen a l'anomenada «crítica textual», s'ha pogut reconstruir amb gran seguretat el text original de la Bíblia.

Actualment, els textos bíblics són publicats en acurades edicions crítiques, que constitueixen la base per a l'estudi de la Bíblia i per a les traduccions a les llengües modernes. Les més importants són la *Biblia Hebraica Stuttgartensia* per als textos hebreus i arameus de l'Antic Testament, i l'edició de Göttingen, *Septuaginta. Vetus Testamentum Graecum*, per al text grec dels llibres deuterocanònics. Pel que fa al Nou Testament, l'edició del text grec usada internacionalment és el *Novum Testamentum Graece* de Nestle-Aland (27a edició).

Els traductors de la BCI van treballar, doncs, a partir d'aquestes edicions, i també van tenir en compte algunes de les millors traduccions modernes en altres llengües. Un valor especial es va donar a les traduccions catalanes recents. Per al Nou Testament es van preparar uns grans fulls on estaven situats en paral·lel el text grec, la traducció de Montserrat i la traducció litúrgica, amb espai suficient perquè els traductors fessin les seves anotacions i anessin perfilant la nova traducció. En el cas dels Salms, d'altra banda, no es va elaborar pròpiament una nova traducció, sinó que es va dur a terme una revisió a fons de la versió litúrgica, que era d'una gran qualitat i havia tingut una àmplia difusió.

*Biblia Hebraica
Stuttgartensia*

En el procés de traducció hi van intervenir un bon nombre de col·laboradors: biblistes, lingüistes, teòlegs, etc. Cadascú des de la pròpia especialitat aportà els seus coneixements i la seva sensibilitat per aconseguir un text que posseís la màxima cura i expressivitat. És particularment important la participació de dos assessors de les Societats Bíbliques Unides, especialistes en la traducció de la Bíblia a llengües modernes. El treball de tots era coordinat i

Gran full de traducció de la BCI (Nou Testament)

revisat finalment pel comitè de redacció, que assegurarà la unitat d'estil del conjunt de la Bíblia, i també l'equilibri i la qualitat dels materials auxiliars.

compte les aportacions i les opinions de persones d'àmbits molt diversos, fins al punt que es pot considerar la BCI una veritable obra col·lectiva al servei de tot un poble.

L'objectiu de tots els qui van intervenir en aquesta tasca va ser aconseguir una traducció que fos plenament fidel al text original i alhora redactada en un llenguatge actual. Cada fragment bíblic va estar analitzat amb atenció per donar-li el to que li correspon, tot respectant els diversos gèneres literaris (poesia, narració, crònica, pregària...).

La BCI va procurar, d'altra banda, trobar un estil de traducció que pogués ser usat en els múltiples àmbits on el text bíblic és present: la lectura personal, la catequesi, la proclamació pública, l'estudi bíblic, etc. Per això es van tenir en

6. El procés de redacció de la BCI: els materials complementaris de la traducció (cronologia, vocabulari, mapes, ...)

La BCI inclou una sèrie de materials complementaris per ajudar a llegir i entendre millor el text traduït. Aquests materials de suport es van planificar des del començament amb un esquema que demanava el treball coordinat d'un equip ampli de col·laboradors units a la feina dels traductors. El resultat d'aquesta tasca es troba distribuït al llarg de tota la redacció de la BCI.

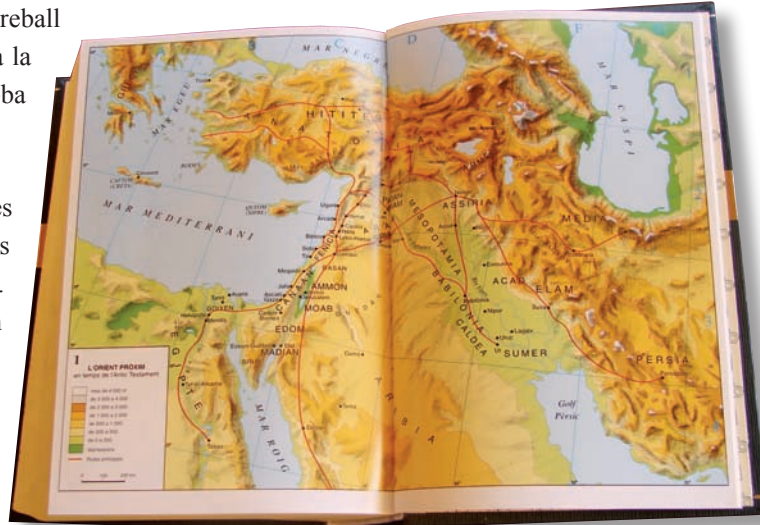
Davant del text, les introduccions ens expliquen les circumstàncies en què el llibre va ser escrit i les línies fonamentals de l'estructura i del missatge d'aquests. Hi ha una introducció general, les que precedeixen les sèries de llibres que formen un conjunt i les que introdueixen cada llibre en particular.

Dins del text, a peu de pàgina hi trobem les notes: nombrosos aclariments explicatius o de traducció literal, alternatives ofertes per algun manuscrit

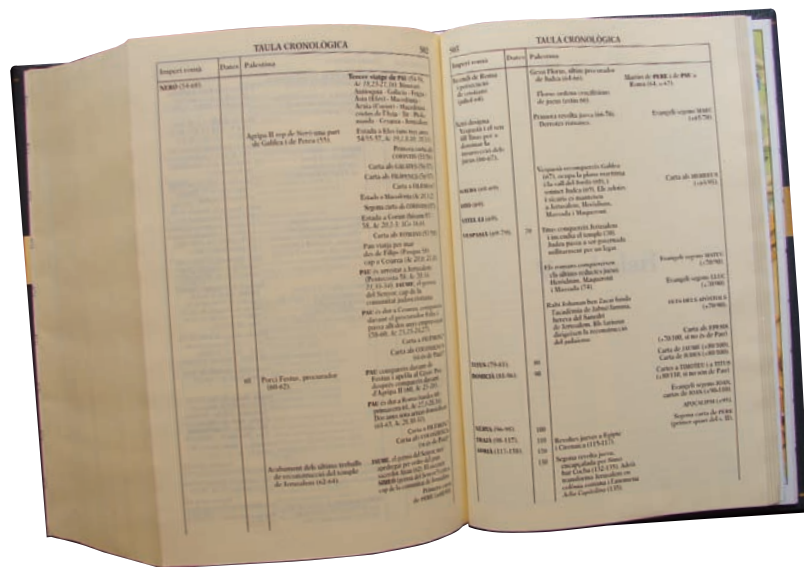
important, i citacions de textos paral·lels que permeten fer-ne la comparació. Davant d'algunes paraules sovint hi ha un asterisc que remet a les entrades del vocabulari final de la BCI.

A fi de no carregar ni distreure la lectura del text, l'equip va decidir posar els apèndixs al final de la Bíblia. Són un conjunt de materials auxiliars que volen aportar informacions de tot tipus (geogràfic, històric, teològic) amb la finalitat d'ajudar a manejar amb profit els textos.

El vocabulari té 297 entrades i és un petit diccionari que permet conèixer les formes de vida, les creences, l'ambient

La BCI. Els mapes

La BCI. La Taula cronològica

social i el marc històric i geogràfic de l'Antic Testament i del Nou Testament.

La taula cronològica (del 3500 aC al 130 dC) ens ajuda a situar els esdeveniments històrics més importants i l'aparició dels diversos llibres que formen la Bíblia.

L'índex temàtic conté 149 entrades amb una classificació de citacions significatives per als grans temes que apareixen en

els llibres bíblics. L'índex de noms de persones és un complement del vocabulari. L'índex de tots els llibres amb les parts o seccions en què ha estat dividit cada llibre, assenyalava a grans trets el contingut del conjunt d'obres que componen la gran biblioteca bíblica. Finalment, l'índex de noms de lloc facilita l'ús dels deu mapes de colors, que permeten situar-se eficaçment dins el món de la Bíblia.

Una vegada redactats tots aquests materials, posats al lloc que els corresponia i revisats, es va fer una impressió per llibres i es van

repartir a un equip de voluntaris que van revisar una per una totes les citacions que surten en les notes, en les introduccions i en els apèndixs.

Quan llegim la visió d'Ezequiel sobre el nou temple, la nova ciutat i el nou país (Ez 40-48) tenim la gran ajuda dels plànols elaborats d'acord amb la hipòtesi del Pare Guiu Camps i col·locats al final d'aquest llibre profètic.

El gran esforç final fou l'elaboració i realització informàtica dels deu mapes de colors.

7. *La figura del Traductor*

El traductor de la Bíblia és una persona que la coneix i l'estima. Les traduccions neixen en el si de l'Església cristiana i són fetes per persones que coneixen i estimen la Bíblia, volen aprofundir en l'estudi de la Paraula de Déu i la volen donar a conèixer en el llenguatge del poble. Malgrat que és una col·lecció de llibres de procedència molt diversa, hi ha una unitat fonamental, una història religiosa, que cal conèixer per tal de ser fidels al text i a l'esperit que l'anima. El traductor bíblic és un creient.

Una persona especialment capacitada per a aquesta tasca. Normalment, excepte en el camps de missió, quan s'ha de traduir de forma immediata a llengües que ni tan sol tenen tradició escrita, les traduccions són obra de persones enteses tant en els llenguatges bíblics: hebreu, arameu i grec, com en la llengua a la qual fan la traducció i en la teologia que contenen. El traductor bíblic és un especialista en llengües i en teologia bíbliques.

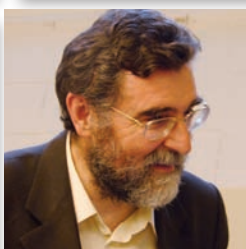
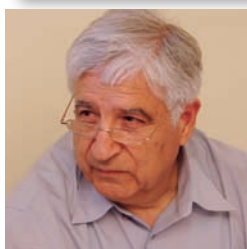
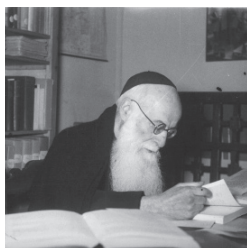
Una persona que ha rebut de Déu aquesta vocació. Una vocació que creix per diversos camins i que no és exclusiva d'una determinada comunitat ni d'una espiritualitat específica. Tota mena de persones han col·laborat en la traducció i difusió de la Bíblia al llarg dels segles. Han estat homes i dones de vocació que s'han dedicat amb entusiasme a

aquesta tasca. El traductor de la Bíblia és una persona criada per Déu.

Els traductors de la Bíblia Catalana. Traducció Interconfessional van ser: Joan Aragonès, Agustí Borrell, Gabriel Cañellas, Pere Casanellas, Enric Cortès, Joan Ferrer, Joan Magí, Joan Ramon Marín, Jaume Pedrós, Hilari Ragué, Frederic Raurell, Josep Ribera, Ignasi Ricart, Jordi Sánchez Bosch, Jaume Sidera i Romuald Vives (†). El comitè de redacció va estar format per Agustí Borrell, Guiu Camps, Enric Capó, Pere Casanellas i Armand Puig. A més dels traductors, hi intervingueren prop de 40 persones més que asseguraren un text ben acurat del punt de vista lingüístic.

Tots ells —membres de l'Associació bíblica de Catalunya, catòlics i protestants, laics, preveres i pastors, exegetes, filòlegs i correctors d'estil, persones de perfils intel·lectuals diversos— van posar i posen els seus dons al servei de la Paraula de Déu.

Alguns biblistes catalans:

P. Bonaventura Ubach, P. Guiu Camps, P. Agustí Borrell, Pere Casanelles,
Enric Capó, Joan Ferrer, Concepció Huerta,
Mn. Joan Magí, Mn. Armand Puig
P. Damià Roure.

8. L'herència de la BCI

La traducció de la BCI no ha estat una flor d'estiu. Ben al contrari, ha estat l'origen d'un jardí que no para de créixer. D'una banda, aquesta traducció ha permès la gènesi d'altres materials que l'Associació Bíblica de Catalunya ha publicat i, de l'altra, el nostre text ha estat cedit per a altres publicacions d'entitats que ens han demanat permís per a reproduir-lo, senyal inequívoca que la BCI és considerat el text per excel·lència de la Bíblia en català.

Les edicions i publicacions que s'han nodrit del text de la BCI són:

L'edició gran (1996)

L'edició de butxaca (1998)

El Nou Testament: Traducció interconfessional, amb nou format, mapes, fotografies i l'edició revisada de la BCI (1993)

El Nou Testament grec-llatí-català (1995), volum que permet la lectura i l'estudi del text bíblic en la llengua grega original, en la versió llatina de la Vulgata amb la traducció de la BCI al costat.

Nou Testament en braille. Text de la BCI cedit a l'ONCE (1998)

El Nou Testament il·lustrat (2003)

El Nou Testament en lletra gran (2004)

Les sinopsis de Mateu (1995), Marc (1996) i Lluc (1997); tres volums preparats per Damià Roure (amb el text de la BCI), que permeten fer una lectura comparada dels tres evangelis gràcies a una disposició visual en columnes.

La publicació del text en suport sonor (1998), per escoltar la Paraula

Edició informàtica de la BCI en CD-ROM (1999). Aquesta edició possibilita la cerca ràpida per mots, per referències o la selecció de fragments.

La publicació del text de la BCI a *Bibleworks*. Actualment és el millor programa informàtic per a l'estudi de la Bíblia, especialment en les llengües originals

La Bíblia didàctica per a escolars. Text editat per Cruïlla (1996)

El text ha estat utilitzat per BCN Multimèdia en el DVD per a infants *Descobrir la Bíblia (NT)*, que presenta diverses escenes del Nou Testament.

Els mapes de la BCI també han estat cedits per a l'edició de la Bíblia en altres llengües, com ara el basc.

9. Il·lustrar la BCI

Enciclopèdia Catalana edita la Bíblia en tres volums amb il·lustracions de l'artista català Perico Pastor (La Seu d'Urgell, 1953). Segueixen unes reflexions de l'autor de les il·lustracions d'aquesta extraordinària edició de la Bíblia:

«Des del moment mateix de la proposta, vaig adonar-me de l'amplíssim ventall de possibilitats representatives –des de l'abstracció fins a la figuració– que la Bíblia ofereix –i exigeix!– a qui vulgui il·lustrar-la.

»Sempre he entès la il·lustració –que he practicat molts anys, que m'ha ensenyat moltes coses del meu ofici i que tan bé s'adiu amb el meu caràcter de lector voraç– com un diàleg amb el text: l'il·lustrador és un lector, un lector particularment atent, però no un amanuense, ni molt menys algú que s'ocupa de representar allò que diu el text, si bé amb altres mitjans. Crec que tots hem sentit decepció, alguna vegada, en trobar-nos amb esforços massa literalistes, que no corresponien a la imatge que un text ens havia suggerit. Aquest lector atent no té perquè estar d'acord amb els arguments o amb les estratègies narratives del text. I el repte, per a ell, serà de manifestar suaument aquestes dissensions, amb alguna imatge que faci que els lectors s'hi aturin.

La destrucció de Sodoma (Perico Pastor)

»L'il·lustrador, però, no és un comentarista: no ha d'irrompre en el text ni interrompre el relat ni, menys encara, contradir un argument. De manera semblant a un lector o lectora d'un refetor de convent, pot marcar una pausa, aixecar el to o bé alterar el ritme de la lectura a fi i efecte de desvetllar l'atenció dels oients, o, al contrari, per assenyalar que el que llegeix no és tant important ni interessant i que la comunitat pot dedicar-se tan sols a l'àpat... Està, però, al servei del text.

»Això és el que he procurat de dur a terme amb aquest Llibre –fet de tants llibres, de tantes mans, de tantes èpoques; que tracta tants temes divins i humans; que utilitza totes les veus de la retòrica, tots els ritmes de la poesia, tots els registres

Sara (Perico Pastor)

de la prosa. He intentat que el dibuix, la pàgina, els colors, reflectissin totes aquestes variacions. Voldria que aquell qui viatgi per aquestes pàgines (sovint difícils, de vegades terribles, espavoridores; altres vegades, bellíssimes, de gran tendresa) pogués recolzar-se en aquestes il·lustracions, pensades perquè li facin companyia, perquè li obrin pista; que alguna vegada, com les cordes que hom troba en algun

pas delicat d'una ascensió a muntanya, li permetin de superar un pas perillós.

»Per la meua part, no hi ha hagut el més mínim esforç de reconstrucció històrica. No hi busqueu la forma de l'arca de Noè ni de la torre de Babel, ni la cara d'Abraham o el vestit d'Isaïes. No els he vist. De fet, ningú no els ha vist –i tampoc no els veieren els qui van donar forma escrita a l'Antic Testament. Igualment, he evitat de recórrer a l'abundant iconologia bíblica de la Història de l'Art occidental. Sóc prou gran per haver crescut amb les històries de la Bíblia contades com a rondalles: en dèiem Història Sagrada i, de petit, m'entusiasmaven. El meu mètode de treball ha estat senzill: m'he capbussat en el text, he deixat que fos el text el qui em sacsegés la imaginació i la memòria – memòria del que he vist, del que he llegit, del que he sentit en aquests cinquanta-quatre anys. He intentat recollir allò que surava i dipositar-ho sobre la pàgina, com qui fa un herbari, o una col·lecció de petxines, d'algues o d'estrelles de mar... amb l'esperança que aquesta col·lecció d'imatges fes més entenedor el fons de l'oceà de les paraules. Que l'il·luminés.

»Tot això és el que he sentit dibuixant-ho; espero que el lector ho experimenti contemplant-ho.»